

FILOZOF İBN SİNÂ ve MODERN NÖROLOJİK BİLİMLER

Arş. Gör. İbrahim Hakkı AYDIN*

İbn Sinâ, batının ifadesiyle Avicenna, büyük bir filozof olduğu kadar büyük bir hekimdir.

İbn Sinâ, yaşadığı dönemde toplum düzeninin bozuk olduğunu, inançsızlığın, sözde bilginliğin ve ahlaksızlığın yaygın bir hal aldığını bilmekte, sosyal yapısı çatırdayan toplumun genel görünüşünü belirgin bir şekilde çizmekte, bu sosyal çöküntünün ıstırabını da duymakta idi. Batının karanlıklar içerisinde yüzdüğü bir dönemde, İbn Sinâ bilim meş'alesini yakmış, bunu doğudan batıya doğru hareket ettirmiş ve hâla o hareketinin izleri batıda devam etmektedir. Öyleyse, gerçekçi çizgiler taşıyan bu tabloya, onu açıklama ya da tamamlama yönünden hiç bir şey ekleyemeyeceğiz. Çünkü İbn Sinâ akli ilimlerde gerek doğuya gerek batıya ışık tuttuğu gibi müspet ilimde de hem kendi toplumunu hem batıyı aydınlatmıştır. Teknolojik merhalenin son raddesine ulaştığını zannettiğimiz günümüzde bile İbn Sinâ'nın ilim ışığı hala parlamakta ve bize yol göstermektedir.

"İlim" ve "marifet" kelimelerinin eş anlamlı¹ olduğunu kabul eden İbn Sinâ akli ilimlerle müspet ilimleri birbirine yaklaştırıp onları bir bütünlük içinde mülâhaza ederek onlara eşit şekilde değer vermiştir. O, harikulade zekâsı, derin düşüncesi, geniş ufku ve bilimin bütün dallarındaki mükemmel kabiliyeti ile tanınır.

Georges Sarton, "Bilim Tarihine Giriş" (Introduction to the History of Science) adlı kitabında Ondandır söz ederken "İbn Sinâ İslâm'ın en büyük ve dünyanın ünlülerinden biridir" ifadesi ile İbn

* Atatürk Üniversitesi'nde İslâm Felsefesi Araştırma Görevlisi.

¹Yüksel, Emrullah Prof. Dr., Amidi'de Bilgi Teorisi, İstanbul 1991, 40. s.

Sinâ'nın ilmi üstünlüğünü vurgulamaktadır. Aşağıda nakledeceğimiz şu ifadelerin İbn Sinâ'nın tıp sahasındaki yerini çok güzel belirtmektedir. "Tıp yoktu, onu Hipokrat yarattı; ölmek üzereydi, Galen onu yeniden canlandırdı; dağınıktı Râzî onu bir araya getirdi; eksikti, İbn Sinâ onu tamamladı². Hipokrat ve Galenos'dan bile büyük ve hekimlerin hükümdarı olarak vasıflandırılması³ ve bir tıp ansiklopedisi hüviyetini taşıyan "el-Kanun" u bütün Avrupa üniversiteleri tıp fakültelerinde ders kitabı olarak okutulması onun tıp sahasındaki yerini ifade etmek için yeterlidir.

İbn Sinâ tıp ve eczacılık alanlarındaki buluşlarından bazıları olan yüz felçleri, beyinsel immelerle hiperemle krizinin ayırteğilmesi, sarılık hastalığına getirdiği yenilikler ve civa buharının ilaç olarak kullanılabilirliği yanında zehirli olduğunu tesbit etti⁴. Günümüzde bile bu buluşları geçerliliğini korumaktadır. Bu özđün buluşlarıyla O'nun, tıp ve eczacılığa pek çok katkısı olmuştur.

Biz burada özellikle Norolojik bilimlerdeki hizmetlerine değinerek ve haklı olarak günümüzde ona verilen manevi payeden bahsederek, onun felsefede olduğu kadar tıp'da da bir otorite olduğunu ortaya koymaya çalışacağız.

İbn Sinâ, yukarıda da kısaca değindiğimiz branşların yanısıra norolojik bilimlere de çok büyük katkısı olmuştur. Avicena - İbn Sinâ "VERMİS" ve "TAILED NUCLEUS" tabirlerini nöro- anatomiye hediye etmiştir. Bu gün sık sık kullanılan "Nucleus caudate" terimi bu terimlerden hareketle isimlendirilmiştir⁵. Günümüzde norolojik bilimlerde önemli bir hastalık gurubunu oluşturan menenjitleri

² Chêhadê, Abdul-Kerim, Tabip İbn-i Sinâ, çeviren : Recep Duran, Uluslararası İbn Türk, Harezmi, Fârâbi, Beyrûni ve İbn Sinâ Sempozyumu Bildirileri, (Ankara, 9-12 Eylül-1985), Ankara, 1990, 352. s.

³ Terzioğlu, Arslan, Büyük Türk İslâm Hekim ve Filozofu İbn Sinâ, Bifaskop, 3, 1981, 28. s.

⁴ Demirhan, Ayşegül, "Türk Tıbbi Folklorunda Cıvannın Yeri, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Cilt : 2, Sayı : 10, 1981, 109-113. s. Chêhadê, Abdul-Kerim, A.g.e., 354. s.

⁵ İbn Sinâ, el-Kanun fit-Tıp, Cilt : 2, Dar'us-sadir Beyrut tarihliiz (offset), 73-88. s.; Green, J.R., The Concept of cerebral and spinal localisation and the beginnigs of Neurological surgery. In. Neurosurgery Update I, (Eds: Wilkins RH and Rengachary ss) Mc Graw-Hill, Inc. New York, London, Paris, Tokyo, 1990, 3-11. pp.

beynin bizzat kendisinden kaynaklanan tümörlerden ve iltihaplanmasından ortaya çıkan menenjitler ile vücudun bir başka yerinde oluşan mikrobik hadisenin beyne yayılması sonucu meydana gelen menenjitleri tarif etmiş ve bir birinden farklı iki antite-patoloji olduklarını bin yıl öncesinden keşfederek tanımlanmıştır⁶. Ayrıca İbn Sînâ göz hareketlerinin fizyolojisini izahı ile⁷ hala günümüzde modern tıp'ı aydınlatmaktadır. Göz sinirleri, göz bebeği ve merkezi ile çevresel yüz felçleri hakkında birçok bilgi vermiştir⁸.

Daha çok yaşlı hastalarda kandaki kolostrol seviyesinin artmasına bağlı olarak görülen tansiyon yükselmesi neticesinde ortaya çıkan beyin kanamalarını⁹ o gün bile İbn Sînâ düşünebilmiş ve tansiyonu kontrol altına alabilmek için çalışmalar yapmıştır. el-Kanun'un daki nabızla ilgili bölümden başka tansiyon problemine ışık tuttuğu, solunum ve nabz'a göre teşhis hakkında "Risâlat mârifat at-Tanaffus va'n-Nabz" isimli bir risalesi de vardır¹⁰. İbn Sînâ için, Arûzî Çehar, nabızla teşhiste oldukça mahir bir hekim olduğunu ifade etmektedir¹¹.

Bilim ve teknolojik imkânlarımızın bu seviyeye ulaştığı günümüzde çok değil 20-25 yıl öncesinden hayal bile edemediğimiz bir noktadayız. Oysa bin yıl önce yaşamış bir bilim adamımız bugünkü tıp biliminde özellikle norolojik bilimlerden açısından, nora-anotomide ve noro-fizyoloji dallarında hâla etkinliğini sürdüren terimleri bilim alanına kazandırmasından ötürü öneme haizdir. Bunlar arasında "Vermis, Teilnukleus, Nukleus Caudatus"¹² gibi terimler sayılabilir.

⁶ Krş. İbn Sînâ, el-Kanun, ilgili bölüm; İbn Sînâ, Menâfiu'l-A'za, Ayasofya, No : 4851 deki nüsha.

⁷ İbn Sînâ A.g.e., 108-113. s. ; Kahya, Esin, İbn-i Sînâ'da Göz ve Göz hastalıkları Ankara Numune Hastahanesi Bülteni, Yıl : 24, Sayı 31105, 1984, 14. s.; Kahya, Esin, İslâm Dünyasında Oftomoloji Çalışmaları, Uluslararası İbn Türk, Hârezmi, Farabi, Beyrûni ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri, (Ankara, 9-12 Eylül -1985), Ankara 1990, 368. s.

⁸ Chéhadé, Abdul-Kerim, A.g.e., 353-355. s.

⁹ Green, J.R., A.g.e., 3-11. pp.

¹⁰ Terzioğlu, Arslan, İbn Sînâ'nın Tababeti ve Avrupa'ya Tesirleri, İbn Sînâ'nın Doğumunun Bininci Yılı Armağanı, Derleyen, Aydın Sayılı, Ankara 1984, 48. s.

¹¹ Nizamî Aruzî, Tıp İlmî Meşhur Hekimlerin mahareli, çeviren : Abdülbaki Gölpinarlı, İstanbul 1936, 23-24. s.

¹² Green, J.R. A.g.e., pp. 3-11.

İşte İbn Sina dünya düşünce sistemine yapmış olduğu hizmetleri yanında tıbbı da yapmış olduğu katkılara kısaca değindik. Bu ve bunun gibi üstün hizmetlerinden ötürü 1980 yıllarının Komünist Sovyetler Birliği bile, norolojik bilimlere katkısından dolayı, bugün özellikle modern norolojide, noroşirurjide ve psikiyatride kullanılan bir takım terimlerin İbn Sina'dan kaynaklanması nedeniyle bu bilim adamımızın bilimsel yüceliğini kabul etmişlerdir. Bunun bir göstergesi olarak da, özellikle vurgulamak istiyorum- 1980 yılında doğumunun bininci yılı anısına pul çıkartılmıştır. Bu pulun üzerinde Resim I de görüldüğü üzere, arap harflerle "Kitab el-Kanun fi't-Tıp Li Ebî Ali Şeyh Li-İbn Sina" ibaresi yazılıdır. Ayrıca İbn Sina'nın bir resmini, doğumunu ve ölümünü belirten (980-1031) tarihlerini taşıyan, 4 kopeklik¹³ pullar basılmıştır¹⁴.

RESİM I

¹³ Kopek : Rusya da kullanılan bir para birimi.

¹⁴ Has, L.F. Neurological Stamp, Russia, J. Neurology. Neurosurgeryand psichiatriy, 1991, 54. 682. pp.

Bunun yanında 1956 senesinden beri gerek Ternousky'nin gerekse diğer Rus ilim adamları M.M. Gerasimov, Prof. Dr. Yu. A. Atabekov ve Sh. Khamudullin tarafından yapılan antropolojik araştırmalar bilhassa Özbekistan'da Andijan State Medical Institute'de değerlendirilerek heykeltraş Ye. S. Sokolova tarafından İbn Sinâ'nun bir büstü yapılmıştır. Yine aynı yıl (1980) da İbn Sinâ'nun bininci doğum yıl dönümü için Rusça ve İngilizce olarak Atabekov ve Sh. Kh. Khamudullin tarafından "A bust of Abu Ali İbn Sina a scientific reconstruction of the great scholar's image" isimli kitap Taşkent'te neşredilmiştir.

31 Ağustos ile 7 Eylül 1981 tarihleri arasında Barselona'da düzenlenen "XXVIII. Milletlerarası Tıp Tarihi Kongresi" nde özel bir sekstyonu doğumunun bininci yıldönümü münasebetiyle İbn Sinâ'ya hasredilmiřtir¹⁵.

Bütün bunlar meyvesini verip 1991'in Ağustos'unda İngiltere'de İbn Sinâ'nın norolojik bilimlere katkısından ötürü Onun bir kâşif norolog olarak kabul edip 1980 de Rusya da çıkarılan pul, norolojik yönden önemi olan pullar serisi içine alınarak¹⁶ İbn Sinâ'nın felsefede olduğu gibi norolojik ilimlerdeki önemine bir kez daha işaret edilmiştir.

Bütün dünyada gösterilen bu ilgi, İbn Sinâ'nın evrensel bir bilim adamı olduğunun isbatıdır. Bunun için onu milletler üstü bir platformda değerlendirmemiz gerekir.

Ancak şu kadar varki; Türk olan bu yüce insanın hatırasına biz Türkler neler yapmışız ?

İlk olarak, Atatürk'ün emriyle ölümünün dokuzyüzüncü yıl dönümü nedeniyle 1937 de İstanbul Üniversitesinde "İbn Sinâ Kongresi" düzenlendi. Aynı yıl Türk Tarih Kurumu ve Tıp Tarihi Kurumunun neşrettiği "Büyük Türk Filozof ve Tıp üstadı İbn Sinâ"

¹⁵ Terzioğlu, Arslan, Büyük Türk İslâm Hekim ve Filozofu İbn Sinâ, Bifaskop, 3, 1981, 28. s.

¹⁶ Has, L.F. A.g.e., 682. pp.

İstanbul 1937 de neşredildi. Doğumunun bininci yılı olan 1980'e kadar hiç bir şey yapılmamış, 1980 de anma törenleri yapılmış. Doğumunun 1003. yılı nedeniyle Ankara 17-20 Ağustos 1983 de "Uluslararası İbn Sînâ Sempozyumu" düzenlendi. Bu sempozyum da sunulan bildiriler Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli kütüphane yayınlarında 1984 Ankara da yayımlanmıştır. Bir diğer çalışmada, Aydın Sayılı tarafından birçok ilim adamının İbn Sînâ hakkında yazılmış makalelerini derleyip 1984 yılında Ankara da yayımlanmıştır. Yine Ankara da 9-12 Eylül 1985 tarihleri arasında yapılan "Uluslararası İbn Türk, Harezmi, Farabi, Beyrûni ve İbn Sînâ Sempozyumu" düzenlendi. Bu bildirilerde 1990 da Ankara da yayımlanmıştır. İbn Sînâ hakkında bir takım yüksek lisans, doktora ve doçentlik tezleri hazırlanmıştır. Ankara da bir hastahaneye ismi verilmiştir. Ancak bütün bunlar onun anısını yaşatmak için yeterli midir ?

Bu büyük insanın daha iyi tanınması için Rusya da olduğu gibi bir büstü yaptırılabilir. 1991 yılını Unesco tarafından Yunus Emre sevgi yılı olarak kabul edildiği gibi İbn Sînâ'ya da böyle bir yıl ya da hafta ithaf edilebilir. Halka inebilen yayınlar teşvik edilebilir. Bu ve bunun gibi hizmetlerle onun aziz hatırasını yaşatmak en çok bizlere düşeceği kanaatindeyiz. Böylecede O'na karşı olan görevimizi biraz olsun yerine getirmiş oluruz.